

טעמו וראו

רעיון על הפרשה מאת הרב בועז שלום שליט"א



פרשת שמות התשפ"ו

איזה צרה משה רבנו הביא על עצמו?

"ויהי בימים ההם, ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם". משה רבנו בשלב מסוים עוזב את הארמון והולך כדי לראות בסבלות אחיו. למעשה הוא מביא על עצמו בזה צרה מאוד גדולה, כפי שאנחנו יודעים הדבר הזה גרם לו בסופו של דבר לברוח למדין ולהיות גולה במשך 60 שנה, להיות מבוקש במצרים. רק אחרי 60 שנה הוא היה מסוגל לחזור. זה גרם לו לניתוק מהמשפחה שלו ומהקרובים שלו.

למה הוא היה צריך את זה? למה משה רבנו עושה את זה? אומר רש"י - "נתן עיניו וליבו להיות מצר עליהם". נתן עיניו וליבו להיות מצר על אחיו. הוא אומנם בארמון, אבל הוא לא מתנתק מזה שמדובר כאן באחים שלו. והוא רואה שלקלגס המצרי אין עניין רק לשבור את הגוף, אלא יש לו עניין גם לשבור אותו מנטלית, וגם לשבור אותו רוחנית - "למען ענותו בסבלותם". ואנחנו רואים שהמצרים גזרו הרבה גזרות שאין להם שום הבנה, אלא אם כן אנחנו נבין שהם רוצים גם לשבור את הרוח.

גזרות שמבחינה טכנית, מבחינת מלאכה, עדיף לך לא לגזור אותם. אתה בתור מצרי, עדיף לך לקבל עבודה טובה יותר ולא לגזור כאלה גזרות. לדוגמה, חז"ל אומרים שהיו נותנים מלאכת האנשים על הנשים והנשים על האנשים. זה דבר חסר היגיון לחלוטין. אישה שתעשה מלאכת אישה ואיש יעשה מלאכת איש, התפוקה תהיה הרבה יותר גדולה מאשר לתת לאיש יעשה את מלאכת האישה ולאישה שתעשה את מלאכת האיש.

אל תבלבל אותנו עם עובדות...

אפשר לראות את זה גם היום: מנסים לקחת נשים לעשות מהם לוחמות. יש דוחו"ת שמתארים בצורה מאוד קודרת את הנזקים לטווח רחוק של אותן נשים. אבל את אלה, מה שנקרא 'התנועות הפרוגרסיביות' אתה לא תבלבל עם עובדות. צריך שוויון, השיטות של מצרים עובדות גם היום... חייבים שכולם יוכלו להיות בכל מקום, אבל זה לא תועלת? אבל בצורה כזאת אתה לא יכול לעשות מלחמה?? אל תבלבל אותנו עם עובדות! יש לנו אג'נדה, יש לנו סדר יום. המצרים עושים כאן דבר מאוד לא הגיוני, מה ההיגיון ללכת ולתת לאנשים לעשות את מלאכות הנשים, והפוך?

יש עניין לשבור אותך. כי כשאתה עושה פעולה שהיא מנוגדת לטבע שלך, זה שובר את האדם. ותשימו לב שזה המציאות שלנו כיום. איש,

תן לו להישאר עם הילדים, יצמחו לו קרניים. תן לו עבודה, אפילו עבודה קשה, הוא מוכן לעבוד, אבל אל תשאיר אותו עם הילדים. אחרי חצי שעה הוא כבר יוצא מדעתו. אישה מאידך גיסא היא זורמת עם ילדים, זה החיים שלה והיא חיה את זה מצוין ואין שום בעיה. תן לאיש לעשות מלאכות, תן לו להרים בלוקים, אבל אל תיתן לו את זה.

ולאישה הפוך. תן לה לאישה כל מיני מלאכות של בית וכדומה, ולא מלאכות פיזיות או מלאכות אחרות שהן לא מותאמים לה. חז"ל אומרים שפיתום ורעמסס - מה שהיו בונים, כל מה שנבנה, נבלע באדמה. למצרים לא הייתה בעיה שאתה תבנה שוב ושוב.

המצרים רצו לשבור אותנו

חז"ל אומרים שאסור לבן אדם לתת לעבד העברי שלו פעולה שהיא לא תכליתית. לדוגמה: "קח את הלבנים, תסדר אותם פה בשורה." אחרי זה, מה? "עכשיו תפרק. עכשיו תסדר שוב פעם". למה? "שלא תתבטל, זה יכול לגרום לך ניוון שרירים ולא כדאי, תהיה כל הזמן בפעולה." אסור לעשות את זה! אפילו שאם אני צריך באמת, אני יכול להעביד אותו כל היום. אם צריך, תגיד לו שיבנה לך כל היום. אבל להגיד לו תשים ותפרק, אסור לך. זו עבודה לא תכליתית. בעבד כנעני, לא שזה מצווה גדולה, אבל זה מותר. אבל בעבד עברי, לא תרדה בו בפרך.

הכי נורא לנו לדעת שמה שאני עושה הוא ללא תכלית. למצרים היה עניין בזה. "בוא תבנה כאן" אבל האדמה שוקעת, מה שבונים פה מתפרק? "כן כן, שיתפרק, אבל תבנה." מה העניין? להרוס אותך מנטלית. שאתה עובד ואתה יודע שלעבודה שלך אין תכלית, וזה הרבה יותר שובר מאשר בניית, טוב, לפחות רואים יש תוצאות. לא, הראשון מתרוסס ועם כל זה תבוא ותעבוד. זאת אומרת, אנחנו מבינים שהמצרים לא רצו רק לשבור את הגוף. המצרים לא רצו רק לקבל כוח עבודה זול. ואז הנה, יש מי שיעשה את העבודה. הם רצו גם לשבור אותנו.

"נתן עיניו וליבו עליהם"

מורי" ורבותי, צריך להבין למה משה רבנו נותן עיניו וליבו עליהם. מה זה עיניו וליבו? לראות את כל מה שראינו עכשיו, אפשר לראות גם בעין. למה צריך לתת עיניו וליבו? שימו לב, חז"ל אומרים שהם נתנו משא הגדולים על הקטנים והקטנים על הגדולים. לראות איך קטן נושא משא של גדול וכורע תחת משאו, ואז מגיע הקלגס המצרי ומלקה אותו בשוטים כדי שיחזור ויקום ויסחב עוד פעם את משאו, זה קורע לב. את זה אפשר לראות בעיניים.

המוסף, הרב סימן לבן של החזן המנוח שיעלה חזן. גם הוא היה עם יכולות, גם הוא היה מוכשר, אבל היו מבוגרים ממנו, היו יותר בעלי תורה ממנו, היו כאלה יותר מיוחדים.

ובפרט שהוא היה בתוך השנה לאבלות. אצל האשכנזים לא מעלים חזן תוך שנה במועדים. רק כל השנה כולה בימי החול הוא עולה חזן. הם מדקדקים על זה שיעלה חזן בכל יום, בכל התפילות. אבל בימים נוראים או במועדים הם לא מעלים מי שאבל. האנשים מאוד התפלאו על זה. באו לשאול את הרב אחרי התפילה, אמרו לו- כבוד הרב, הרי המשנה ברורה אומר שלא מעלים אבל, וכך נפסק להלכה, איך הרב העלה אותו כאבל? וגם אם רוצים להקל כתוב שזה רק כשאין חזן אחר, אבל פה הרי יש חזנים אחרים. המשנה ברורה אומר שכשיש חזן אחר אפשר להקל, זה לא איסור. אבל פה יש הרי חזנים אחרים שהם משכמים ומעלה.

זו ההלכה, אבל מה עם הלב של האלמנה?!

אמר להם, את המשנה ברורה הזה אני יודע ומכיר, ואת כל החשבונות שאתם אומרים גם אני בוודאי מכיר. ואז הוא אמר להם - אבל אתם שכחתם ששם, בעזרת הנשים, יושבת אישה אלמנה טרייה, שהשנה נפטרה בעלה, והיא מחכה לראות מי זה שעולה מוסף. ואם יעלה חזן אחר, הוא אומר, זה יפצע את ליבה!

איזה צער יהיה לה, היא תתחיל לבכות כי היא תיזכר - "הנה עכשיו בעלי היה כאן עומד, עכשיו בעל תפילה אחר..". אבל עכשיו כשהיא יהיה הבן שלה, היא תשמע אותו, איזה הפתעה ואיזה שמחה יהיה לה. זה במקצת, מה שנקרא "ירכך את הכאב". הרב אמר להם - זה הרבה יותר חשוב וזה דוחה את כל השיקולים והטיעונים שאמרתם. צערה של אלמנה, מי יכול לשער? מי יכול לשער איזה נזק אדם עושה לעצמו אם הוא מצער אישה אלמנה! אמר פעם אחד מגדולי ישראל "הלואי והייתי מיוחד לעבור עבירות כמו שאני מיוחד מלצער אלמנה." תראו מה זה, איך הם אחוזו מה זה לצער אלמנה.

האדם הגדול נותן גם את הלב

אז הרב אמר להם: כל החשבונות שאתה אומר הכל נכון, אבל יש פה אישה אלמנה, יש אישה שיש לה צער. מה אנחנו יכולים לעשות כדי להפיג במעט את צערה? זה 'נתן ליבו', 'ליבו ועיניו! העולם נותנים עיניהם, הגדול נותן גם את ליבו. הוא שם לב למה שהעולם לא שמים לב, כי העולם רואים לעיניים, הגדול כדרכו רואה גם פנימיות, כדרכו בוחן גם את מה שמעבר לראייה החיצונית.

היה מעשה דומה אצל הרב ש"ך, מסופר עליו שפעם הייתה אספה של גדולי ישראל אצלו בבית. נתאספו לדון בבעיות העומדות על הפרק וזה היה שבועיים לפני פסח. ומסופר שכל זמן האספה ראו שהרב ש"ך היה מאוד טרוד. הייתה איזושהי אישה אלמנה שהייתה צריכה להגיע אליו והוא כל הזמן שאל האם היא הגיעה, תסתכלו אם היא הגיעה, הוא חשש מאוד שאולי היא תגיע ותראה שיש פה אסיפה ותלך. וביקש שישמו לב ויודיעו לו מיד כאשר היא תגיע.

כשהגיעה, הרב ש"ך עזב את האסיפה עם כל גדולי ישראל, יצא אליה ולאחר מכן חזר והמשיך את האסיפה. לאחר מכן התברר מה מה בדיוק הרב ש"ך רצה. הוא ביקש שאותה אישה תגיע אליו, הוא נתן לה מעטפה עם 100 דולר. 100 דולר בזמנם זה כמו היום נגיד כ-1,000 שקלים. הוא אמר לה בטח בעלך לפני החג היה קונה לך משהו לחג, ועכשיו שאין מי שיעשה את זה, אז הוא נתן לה 100 דולר כדי שבזה תקנה לה משהו לחג.

להפיג צערה של אלמנה. רואים מה זה אדם גדול, מה בדיוק עובר לו בראש. פלוני נפטר השנה, יש אישה אלמנה, מישהו דואג לה? למישהו אכפת ממנה? זה מה שמעניין את אותו גדול. דווקא השקופים, אלה שלא רואים אותם, זה מה שמעניין את אותו גדול.

אבל לראות איך נותנים לאדם עבודה לא תכליתית, והאדם הזה נהרס מזה נפשית, אתה נותן לו להדביק בולים כל היום? בן אדם עם יכולות, עם שכל מבריק, בן אדם עם כושר ניתוח, מה עשית לו? אתה הורס אותו נפשית. הוא מרגיש שהוא מבוזבז, שהוא לא ממוצה, הוא מרגיש שהחיים שלו נהרסים. מי יכול לראות את זה? רק מי שנותן ליבו עליהם. מי שנותן עיניו עליהם, מה הוא ראה? שהילד לא יכול לשאת משא כבד. נו, זה זה ברור. אבל את האדם המבוגר שנותנים עליו מלאכות שהם לא תכליתיות, נותנים עליו מלאכות שנפשית הוא נשבר, בשביל זה צריך להיות אדם שנותן 'ליבו' עליהם. פה צריך לתת לב כדי לראות את הקושי, צריך לתת לב כדי לשים לב מה עובר על הבן אדם, מה הם התחושות של האדם, כיוון שבעיניים אתה לא יכול לראות את זה.

לראות את המסכנים השקופים!

אומרים בעלי המוסר, אומר הרב דיסקין: יש הרבה אנשים שמסתובבים והם מה שנקרא מסכנים רשמיים. בן אדם שאין לו בית, בן אדם שהוא מקבץ נדבות, בן אדם שאתה רואה עליו שכבר ימים ואולי שבועות לא ראה מקלחת, ועוד כל מיני אנשים, מה שנקרא 'בשולי החברה', שהמסכנות שלהם ניכרת לכל, זה לא חוכמה לראות את המסכנות של אלה. הרבה יותר קשה והרבה יותר אנחנו נתבעים לראות את המסכנות של האנשים המסכנים שזה לא נראה עליהם, שזה לא צועק מתוכם, שזה לא בולט. אבל צריך להיות 'נותן ליבו' ועיניו עליהם. על האנשים האלה צריך מה שנקרא 'לשים לב', להרגיש את הכאב הפנימי גם אם הוא לא ניכר כלפי חוץ.

ולפעמים אפשר לראות על בן אדם. אתה רואה שאין לו שמחת חיים, אתה רואה שהוא מרגיש קצת מנותק מהחברה, אתה רואה שאף פעם לא אמרו לו מילה טובה, אתה רואה שהאדם הזה רע לו. אבל מה? זה לא בולט. רק מי שיש לו מה שנקרא 'מבט בוחן' שם לב שהאדם הזה איבד את שמחת החיים, הוא שם לב שמשוהו עובר עליי.

וזה משה רבנו. משה רבנו שם לב לאותם אנשים שזה לא היה בולט. הוא שם לב גם לאלה שעשו את המלאכות הקלות, אבל המלאכה הקלה הזאת הרסה אותו. תן לי מלאכה כבדה, אבל מלאכה שבאמת יש לי בה סיפוק, יש לי בה טעם. אל תיתן להדביק בולים כשאני מרגיש שאני בעצם בזבז אחד שלם. זאת הייתה העבודה של משה רבנו.

ובאמת אצל גדולי ישראל ראינו דווקא את הנקודה הזאת, שהייתה הנקודה המרכזית אצלם, לא רק איך לעיין ולהבין את 'הרשב"א' טוב, אלא גם איך לעיין במציאות ולהבין לנפש בני האדם ולראות איפה אפשר לעזור גם כשהאחרים לא רואים, גם כשהאחרים לא שמים לב.

סיפור מדהים על ר' יוסף חיים זוננפלד

מסופר על רבי יוסף חיים זוננפלד, שהיה רבה של ירושלים לפני למעלה מ-100 שנה. היה איש אלוקים קדוש, ממש פלא פלאים מה שמסופר עליו. לדוגמה, היו מביאים לו כוס או סיר, והוא היה יודע, אומר לך אם הוא טבול או לא. והיו בוחנים אותו, והוא היה יודע, אומר לך זה עבר טבילה, זה לא עבר טבילה. מדובר באיש אלוקים קדוש. ומסופר עליו, שבמניין שבו הוא התפלל, הבעל תפילה הקבוע בימים נוראים שהיה עולה מוסף, נפטר ל"ע. ואז פנו אליו בתור רב המקום, שיקבע מי הוא זה שימלא את תפקידו. זה לא פשוט, יש כמה וכמה אנשים, הם בעלי נעימה, הם גם אנשים מבוגרים, הם אנשים שמה שנקרא עם יראת השם ויכולים ומסוגלים, אבל צריך שהרב יבחר מי הוא זה שימלא את התפקיד.

מסופר שהוא אמר להם זה בסדר, אני כבר החלטתי על מישהו. פנו אליו עוד פעם ועוד פעם, רצו לדעת מי ומה. הוא אומר להם לא לא, זה בסדר, יהיה בסדר, אל תהיו מוטרדים, יהיה בסדר. טוב. עד רגע תפילת המוסף לא ידעו מי הוא החזן. אבל כשהגיע הרגע של תפילת

על מה חשב הסטייפלר בערב פסח?

על הסטייפלר מובא גם סיפור דומה, שהיו עושים אצלו מצות חבורה, חבורה שמתאספים כדי לאפות מצות. שנה אחת הוא אמר לאחד מבני הבית שלו, תיקח כמה מצות ותביא לאישה פלונית. מה התברר? אותה אישה הייתה אלמנה, ובעלה גם כן היה עושה מצות חבורה בכל ערב פסח. הרב אמר לעצמו: בטח השנה בליל הסדר יהיה לה צער. כשבעלה היה חי, היה מביא מצות שהיה עושה, אופה בליל פסח, עכשיו אין לה מצות.

איזה שמחה עצומה היה לה כשאמרו לה שהסטייפלר שלח אליה מצות! אלה מצות שאפה הסטייפלר, איזה שמחה היה לה, איזה זכות. האדם הגדול רואה דווקא את אלה שלא שמים לב אליהם, את אלה שהכאב שלהם הוא פנימי. זה 'נתן ליבו'. ליבו זה אומר לשים לב למשהו שלא כולם רואים.

למה בכה ר' רפאל שמואלביץ?

מסופר שבישיבת מיר פעם היה איזשהו בעל תוקע, בעל תוקע שנתקע באמצע התקיעות. תוקע, ומוציא אוויר. אין קומפרסיה... הוא תוקע עוד פעם, מוציא אוויר, אין, לא מוציא קול. והוא מנסה שוב פעם ושוב פעם. בשלב מסוים הרב רבי רפאל שמואלביץ - שהיה בנו של רב חיים שמואלביץ - התחיל לבכות.

לאחר מכן שאלו אותו למה הרב בכה. הבינו שכנראה, כידוע, כשהבעל תוקע לא מצליח לתקוע, אז מובא בספרים שזה מרמז שיש קטרוג גדול בשמיים, ולכן יש מצב שבו כביכול השטן לא נותן שהתקיעות יצאו כהוגן כדי לא לבטל את אותו קטרוג. אמרו לו: אבל הרב לא אווז בעניינים האלה, הוא לא מקובל וזה לא כביכול מה שמטריד את הרב, אז למה הרב בכה?

אז הוא אמר להם, באותו רגע שראיתי כמה הבעל תוקע מתקשה בתקיעות, אז כולם רואים ואומרים "מסכן, איזה איזה מצב לא נעים זה, איזה חוויה לא נעימה". כולם ממתינים לך, כולם מחכים לראות איך אתה מוציא את התקיעות כהוגן, ורואים שאתה מפשל ואולי תיכף גם יתנו למישהו אחר. את זה כולם רואים.

אבל הוא אמר להם אני ראיתי בעיני רוחי את אשתו של אותו בעל תוקע, שם בעזרת הנשים, איזה הרגשה יש לה שפתאום היא רואה איך בעלה ככה לא מצליח ואיך עוד פעם הוא מנסה ועוד פעם לא מצליח. ואמר הרב "בכיתי כשהתחלתי לחשוב מה עובר עליה". אנחנו רואים את הבעל תוקע, אבל הרב רואה גם כן את הסביבה היותר רחוקה, הוא רואה את המעגלים היותר רחוקים, מה שהאדם הרגיל לא רואה, זה ה'ליבו'. תמיד צריכים לשים לב למה שלא כולם רואים, בזה להבחין, בזה לתת עין, בזה להתבונן.

נקודה חשובה מאוד בחינוך ילדים

אבל תשימו לב, יש כאן בחינה נוספת במדרגה של משה רבנו. וזה עניין שמאוד חשוב לשים לב, שאנחנו נשים לב אליו, מכיוון שגם אם לא כולנו מרביצי תורה לעדרים, לא כולנו יש תלמידים שאנחנו צריכים לראות איך מגדלים את כולם. אבל ילדים ברוך השם יש לכולנו. והנקודה הזאת שנוכזר כעת, היא נקודה שמאוד חשוב לשים לב אליה, כי היא מאוד חשובה בנושא של חינוך הילדים.

חז"ל מביאים על הפסוק "השם צדיק יבחן", אומר המדרש, הקדוש ברוך הוא בוחן את רועי ישראל בצאן. משה רבנו נבחן בצאן ומשם נלקח להיות רועה ישראל. דוד המלך נבחן בצאן ומשם נלקח להיות דוד מלך ישראל.

חז"ל אומרים שה' בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה, שנאמר "ויקחה ממכלאות צאן". מהו ממכלאות צאן? מכלאות הכוונה היא לשון כלא.

[3]

למה לא תגיד ויקחהו מן הצאן? מה זה מכלאות? אומרים חז"ל שהוא ידע איך לכלוא את הצאן. הוא היה מונע הגדולים מפני הקטנים.

דוד היה מוציא הקטנים לרעות כדי שיאכלו את העשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שיאכלו העשב הבינוני, אלה שכבר השיניים שלהם חצי תותבות. ואחר כך מוציא הבחורים שהיו אוכלים העשב הקשה. אחרי זה מוציא את הצאן והבקר, אלה שמסוגלים לאכול את העשב הכי קשה, שהם יאכלו את החלק היותר קרוב אל השורש, שהוא העשב היותר קשה. אם הוא היה מוציא את כולם יחד, אז הזקנים והצעירים לא היו אוכלים כהוגן, כיוון שהגדולים והחזקים היו דוחפים אותם ומה שנשאר להם זה היה עשב שהוא פחות אכיל, להם יותר קשה להתמודד עם זה.

אמר הקדוש ברוך הוא, מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו, יבוא וירעה בעמי. הדא הוא דכתיב "מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו". עלות אלו עוללים של הצאן. מאחר עלות, מי שידע לרעות את העוללים של הצאן, יראה את עוללי. אומר הקדוש ברוך הוא, הוא ינהיג את בניי.

חנוך לנער על פי דרכו

מפה אפשר ללמוד מוסר גדול: מכיוון שיש כאלה שחושבים שלהיות הגון ביחס לכולם זה לתת יחס שווה לכולם. וזה ממש לא נכון. צריכים לדעת, חנוך לנער על פי דרכו. חנוך לנער על פי דרכו זה אומר שאתה צריך לתת לפי הצרכים. לדוגמה, הורים רוצים לחלק את התקציב, אז הם נותנים לכל ילד נגיד חוג מסוים, מקציבים לזה סכום מסוים. ואם יש ילד עם נגיד קשיים קוגניטיביים, ילד עם שהוא זקוק למעבר לזה? "לא, לא, אדוני, אצלי כל הילדים שווים".

מי שיאמר דבר כזה, שוטה גמור. מה זה שווים? יש פה מישהו עם צרכים אחרים. כיוון שיש לו צרכים אחרים, צריך לתת לו לפי הצרכים שלו. טעות היא לחשוב ששוויון זה אומר לתת לכולם אותו דבר. לתת לכולם אותו דבר? וכי בחברה כולם שווים? יש אנשים שהמצב הכלכלי שלהם קשה יותר, צריך לעזור להם יותר. יש כאלה שהמצב הכלכלי שלהם שפיר יותר, אפשר עליהם לתת מס כבד יותר. אבל להגיד לא, אנחנו גובים מכולם אותו דבר, או לכולם נותנים אותו דבר, ודאי שהדבר הזה הוא שיבוש, ודאי שזה לא דרך התורה. ואנחנו רואים שהשיטה קומוניסטית קרסה בגלל זה. אתה לא יכול להגיד שכולם שווים.

צריכים לראות איך נותנים לפי הצרכים, ולא לבוא ולהגיד כולם שווים. יש מי שצריך השקעה גדולה יותר, להשקיע בו יותר. יש מי שאפשר לתבוע ולדרוש ממנו, אז יתבעו וידרשו ממנו. זה "על פי דרכו". לפי דרכו זה אומר שצריכים לראות מה הם הצרכים ולפי הצרכים הללו להשפיע. ואת זה מלמד אותנו דוד.

השוואות בין אחים הן הרסניות

יש את הצעירים יותר, יש את הזקנים יותר, יש לאחר מכן את אלה שהם בריאים וחזקים. אתה צריך לרעות את הצאן כפי היכולות שלהם. אגב, אחת מהטעויות שהרבה הורים עושים - "אח שלך כבר בגיל שלך כבר למד כך וכך ונבחן על כך וכך, אח שלך..." מה אח שלי? אני לא אח שלי, למה אתה תובע ממני כמו מאח שלי? אתה צריך לתבוע מכל אחד לפי היכולות שלו. יש אחד שאדרבה, תביעה מרובה תשבור אותו. ויש אחד שצריך לאתגר אותו. תתבע ממנו הרבה, אתה מאתגר אותו, בזה אתה מביא אותו למיצוי היכולות. ואם אתה תתבע ממנו פחות, יצרת מצב שלא מיצית את הכוחות שלו. חנוך לנער על פי דרכו.

שמסרת. זאת אומרת, צריכים לראות איך אני נותן יחס לכל הקהלים שנמצאים בכיתה.

לראות כל אחד ואחד

לעומת זאת, המבחן של משה רבנו היה מבחן מסוג אחר. משה רבנו הרי היה רועה את הצאן של יתרו, יתרו היה כהן מדין. היו לו בתור כהן מדין אלפי כבשים ועזים, ועם כל זה, משה רבנו רץ אחרי גדי אחד קטן. הוא עוזב את כל הצאן ורץ אחרי, הוא דואג לו באופן אישי. הדבר הזה בא ללמד שהמחנך צריך גם שכל תלמיד ותלמיד יהיה אצלו בבחינת בן יחיד. בבחינת בן יחיד, זה אומר לראות את הבעיות הפרטיות שלו.

דוד המלך מלמד אותנו איך מתייחסים לקהלים, אתה לא יכול להתעלם מקהלים שיש לך בתוך הכיתה, מקהלים שיש לך בציבוריות. בא משה רבנו ומלמד אותנו איך לא להתעלם גם מהפרט, איך לראות את כאבו של היחיד, לפעמים כל הכיתה בסדר, אבל יש מישהו שאם היית נותן עין היית שם לב שבזמן האחרון משהו איתו לא לגמרי תקין. היית מתחיל לדבר איתו, אולי היית מזהה שמשהו קורה בבית, ואיך החוויות האלה משפיעות עליו, ואיך הדבר הזה גורם לו למשבר, ואולי משהו בין ההורים קצת הסתבך. בקיצור, צריך להתבונן גם ביחיד. זה 'נתן ליבו ועיניו להיות מצר עליהם'. זה מה שעושה משה רבנו.

משה רבנו לא מסוגל להתעלם!

משה רבנו רואה איש מצרי מכה איש עברי. ותגיד לי, נגיד שפתרת את הבעיה הזאת, אין יותר מצרים המכים עברים?! זאת הייחודיות של משה. הוא אומר לך - אל תתעלם מן הפרט. אל תבוא ותגיד "לא, יש פה כלל, אנחנו מתייחסים אל הכלל ונראה מה המצב של הכלל". והכלל ממילא סובלים. נו, אז מה עכשיו? לא לא, משה רבנו מרגיש את כאבו של היחיד, מרגיש את כאבו של הפרט, וזה המסר בשבילנו. שכל אחד ואחד מאיתנו, גם בתוך הבית, לראות את המצב של היחיד, לראות את מצב הפרט, ולהבין שבמצב כזה הוא צריך עזרה, במצב כזה אני צריך לצאת מגדרי כדי לסייע לו, כדי להוציא ממנו את הטוב שבו, על ידי אותה השקעה שנצרכת, על ידי אותה נתינת עין, על ידי אותה התעניינות מוגברת.

נתן עיניו וליבו. לא העיקר זה העיניים, העיקר זה הלב. לשים את הלב, ואז על ידי זה באמת נוכל לפעול כהוגן, כן יזכנו ה', אמן ואמן. [השיעור מבוסס מתוך דורש טוב - הרב אליהו דיסקין שליט"א]

דוד המלך מלמד אותנו צריך לתת לכל אחד את אוכלו כפי היכולת שלו, ואל תחשוב להגיד שכולם אותו דבר, לא כולם אותו דבר, מכל הבחינות. רק כתוב להיזהר לא לעשות דברים שהם מפלים בין הבנים. וזה גם עוד טעות של ההורים: אני נותנת לכל הילדים שלי בשווה. זה לא ממש נכון. לדוגמה, חלק מהילדים שלך התחתנו עם משפחות יותר מבוססות והם ברוך השם הרבה יותר מבוססים, ויש לך ילד או שניים שהתחתנו עם משפחה שהמצב הכלכלי שם מאוד גרוע, או הוא לא הצליח להסתדר בעבודה, או שאשתו לא עובדת, המצב שם הוא מצב לא טוב. אדרבה, פה צריכים לעזור. אלא מה, פה צריכים להיות חכמים. כי אם אני אתן בגלוי, אז יגידו "בגלל שאני מתאמץ ועובד אז פחות מגיע לי, בגלל שההוא בטלן? שיחפש לו עבודה". ואז אנשים לא מפרשים את הדברים נכון, אפילו שאתה יודע שבאמת קשה לו וכו'. או גם אם נגיד שהוא יותר מפונק, אבל מה הילדים שלו אשמים.

פה צריכים להיות חכמים ולעשות את זה בדרך עקיפה, שזה לא יהיה ניכר, כדי לא לעורר קנאה. כמו שחז"ל אומרים, לא לשנות בין הבנים. תעשה את זה בדרך מוסתרת, תעביר את זה בדרך שבה זה לא יהיה ניכר לשאר הילדים, כדי לא לעורר איזה שהם רגשות של האבא עוזר יותר להוא, אמא נותנת יותר לאלה, שהדבר לא יהיה ניכר. אבל על כל פנים ודאי שצריכים לראות כל דבר כפי עניינו, מי נזקק ליותר ומי נזקק לפחות.

כיצד נבחר משה רבנו להיות מנהיגם של ישראל

וגם משה לא בחנו הקדוש ברוך הוא אלא בצאן. אמרו רבותינו, כשהיה משה רבנו רועה את צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסית, סוג של איזשהו יער קטן. כיוון שהגיע לשם, נודמנה לו בריכה של מים, ועמד הגדי לשתות. כיוון שהגיע משה אצלו, אמר "אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עייף אתה". הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקדוש ברוך הוא, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך? חיך שאתה תראה צאני ישראל.

נשים לב, גם משה וגם דוד נבחנו בצאן. אבל תשימו לב, המבחנים שלהם היו שונים. את משה לא שיבחנו על העניין הזה של הצעירים, הזקנים, את זה שיבחנו את דוד. ולעומת זאת, במשה דווקא שיבחנו על כך שהוא רץ אחרי הגדי הקטן והרים אותו על כתפו. מה בעצם המסר כאן? אצל דוד היחס הוא לכלל. איך דוד המלך מחלק את היחס נכון בין הכלל, דואג גם לשמנים יותר, גם לרזים יותר, גם לחלשים יותר.

איך מעבירים שיעור טוב?

זה נצרך לכל מגיד שיעור, למשל - כשאתה מוסר שיעור, איך לא להגיע למצב שבו רק המצוינים נמצאים איתך, ואלה שהם קצת יותר חלשים, הוא לא אווז בכלל איפה אתה נמצא. פעם שאלו את רבי מיכל יהודה לפקוביץ', כמדומני, איך מעבירים שיעור? אם אתה מוסר ברמה לא גבוהה, המצוינים משתעממים. אתה מוסר ברמה שהיא גבוהה מאוד, אז הצלחת לאתגר את המצוינים, אבל הבינוניים והחלשים הם לא מצליחים להשיג את הקצב.

אז הוא אמר ביטוי: "שהרוב יבינו את הרוב". שומעים? אתה צריך שרוב התלמידים בשיעור יבינו את רוב מה שמסרת. שהרוב יבינו את הרוב. הציבור היותר חזק הבין את הכל. התלמידים הקצת יותר חלשים הבינו קצת פחות, אבל רוב התלמידים הבינו את רוב מה

ניתן לשמוע, לצפות ולהוריד שיעורים באתר של הרב - טעמו וראו,

ובקול הלשון, וכן בטלפון ישיר 073-2951306

מייל להרשמה לקבלת העלון שלחו הודעה למייל alomtaamu@gmail.com